

A VÉLEMÉNYNYILVÁNÍTÁSHOZ VALÓ JOG SZEREPE A KÖZÜGYEK MEGVITATÁSÁBAN ÉS KORLÁTOZÁSÁNAK LEHETŐSÉGEI

Absztrakt

A véleménynyilvánításhoz való jog az alapjogok rendszerében kiemelt helyet foglal el, hiszen a demokratikus közvélemény kialakulásának, valamint az individuuum önkifejezésének legfontosabb eszköze. Ezen alapjog nem csupán a magyar jogrendszerben, hanem a nemzetközi jogi dokumentumokban is nagy jelentőséggel bír. Tekintettel meghatározó szerepére, korlátozhatóságának lehetőségei is eltérnek a többi alapjogéhoz képest. A nemzetközi jogban ismert alapjogkorlátozási lehetőségek mellett nem szabad figyelmen kívül hagyni a magyar Alkotmánybíróság által kialakított és megmunkált speciális tesztet, amelyek az általánosnál esetenként kiterjesztő vagy megszorító korlátozási lehetőségeket biztosítanak.

Kulcsszavak: véleménynyilvánításhoz való jog, alapjog, alapjogkorlátozás, Alkotmánybíróság, EJEB, Legfelsőbb Bíróság.

BEVEZETÉS

A véleménynyilvánításhoz való jog az alapvető jogok rendszerének egyik legjelentősebb eleme, amelyből számos más alapjog is eredeztethető. Nem csupán a hazai, hanem nemzetközi szinten is fokozott védelmet élvez és korlátozásának kérdéseivel kapcsolatban gazdag bírói esetjoggal találkozhatunk. A társadalmi együttélésben és a demokratikus jogállamban való kiemelt szerepe miatt lényeges tisztában lenni ezen szabadságjog korlátozásának módjáról, mértékéről, valamint arról, hogy mely esetekben illeti meg elsőbbség más alapjogokkal szemben.

A véleménynyilvánításhoz való jog kiemelt szerepe abban is megmutatkozik, hogy nem csupán az egyén önkifejezésének legfontosabb eszköze, hanem a demokratikus közvélemény kialakításában is kitüntetett helyet foglal el. Éppen ezen utóbbi szerepe miatt fontos kérdés az, hogy a közhatalom gyakorlásában részt vevő, valamint a közügyekkel, közéleti kérdésekkel kapcsolatban megnyilvánuló személyekkel szemben van-e helye a szólások korlátozásának és amennyiben igen, milyen módon és mértékben van erre lehetőség.

A közügyekkel, közéleti kérdésekkel kapcsolatos megnyilvánulások egyfelől a demokratikus közvélemény formálásában részt vevők vonatkozásában védelemben részesülnek, másik oldalról viszont ezen védelem miatt a közhatalmi pozícióban lévő személyek számára fokozott tűrési kötelezettség keletkezik az őket ért szólások kapcsán. Ez a fokozott tűrési kötelezettség eleinte a klasszikus közszereplők, azaz a közhatalomban tevékenykedő személyekre vonatkozott, ám később mind a magyar Alkotmánybíróság, mind az egyes külföldi bírói fórumok, így az amerikai Legfelsőbb Bíróság, valamint az Emberi Jogok Európai Bírósága egyaránt kiterjesztették ezen szabályokat más személyekre is.

1. A VÉLEMÉNYNYILVÁNÍTÁSHOZ VALÓ JOGRÓL ÁLTALÁBAN.

1.1 A véleménynyilvánításhoz való jog eredete, kapcsolata más alapjogokkal.

A magyar Alkotmánybíróság több alkalommal értelmezte már a korábbi Alkotmány és a jelenleg hatályos Alaptörvény véleménynyilvánítással kapcsolatos rendelkezéseit. A véleménynyilvánítás szabadsága kétféleképpen igazolható. Egyfelől a véleménynyilvánítás instrumentális igazolásaként tartható számon az igazság keresése, valamint a demokratikus közvélemény kialakulása. Emellett egy másik ún. konstitutív megközelítés szerint a véleménynyilvánítás feladata nem más, mint az egyéni autonómia és önkifejezés lehetőségének biztosítása. Az instrumentális megközelítés szerint a szólás a demokrácia eszköze, amely biztosítja, hogy mindenki részt tudjon venni egy demokratikus állam működésében. A konstitutív igazolás ezzel szemben nem a demokráciát, hanem az individuumot, az egyént helyezi a vizsgálódás fókuszába, és állapítja meg, hogy a szólás és a vélemény nem más, mint a személyiség korlátok nélküli kibontakozásának eszköze.¹

¹ 7/2014. (III. 7.) AB határozat.

Az Alkotmánybíróság egy korábban meghozott határozatában tett megállapítása szerint a véleménynyilvánításhoz való jog tulajdonképpen egy anyajog, amelyből további kommunikációs alapjogok eredeztethetők. Ezen alapjogok közé sorolható többek között a szólás szabadsága, a média szabadsága, valamint az informáltsághoz és az információk megszerzéséhez való jog.² Ebből adódóan a szólásszabadság, illetve a véleménynyilvánításhoz való jog nem használható egymás szinonimájaként, hiszen a véleménynyilvánításhoz való jog egy sokkal tágabb kategóriát jelöl, melynek részét képezi egyebek mellett a szólásszabadság és a sajtószabadság is.

A szólásszabadság, mint első generációs alapjog az emberiség történetében viszonylag későn jelent meg, mégis annak gyökerei már az ókori társadalmakban is fellelhetők voltak. Az ősi indiai társadalomban a buddhista Ahsoka uralkodó volt, aki először lehetővé tette az összes vallási csoport együttélését és egymás közötti kommunikációját az egymás közötti információ és tudáscsere céljából.³ Itt tehát a szólás szabadsága tulajdonképpen egyes csoportokat, vallási közösségeket illett meg, nem pedig az ember személyéhez kapcsolódott. Az ókori Athénban a politikai életben aktív személyek gyakorolhatták ezt a jogot⁴, emellett az ókori római filozófiára is nagy hatást gyakorolt.⁵ Több középkori és újkori filozófus, köztük Kant is foglalkozott a szólásszabadság kérdéskörével, ennek ellenére a modern alkotmányosság kialakulásáig ez a jog széleskörűen nem volt biztosított. Szólásszabadságról tulajdonképpen egészen a 17. századig nem is beszélhetünk az európai jogrendszerekben, hiszen az országok döntő többségében az egyház és az állam szigorú szabályai érvényesültek.⁶

A szólásszabadság az első generációs emberi jogok körébe tartozik. Az emberi jogok olyan erkölcsi jogosultságok, amelyek minden embert megilletnek, függetlenül attól, hogy az érintett személy egy adott politikai közösség, faji, etnikai, vallási vagy egyéb társadalmi közösség tagja-e.⁷ A szólásszabadság, vagy az angolszász területeken elterjedt „kifejezés szabadsága” (*freedom of expression*), nem csupán a szó szerint értendő szólásra és beszédre terjed ki, hanem a kifejezés több típusára is. Az Egyesült Államok szabályozása a szólásszabadság védelmét kiterjesztette a kommunikáció és kifejezés minden típusára így az absztrakt művészetekre és a zenés előadásokra is.⁸

1.2 Megjelenése a nemzetközi és hazai jogban.

A véleménynyilvánításhoz való jog átfogó vizsgálatához, valamint annak megértéséhez elengedhetetlenül szükséges megismerni a fontosabb nemzetközi jogi szabályokat, valamint a hazai jogunkra akár közvetlenül ható Európai Unió dokumentumokat, továbbá mintaadó jellege miatt az Egyesült Államok ide vonatkozó szabályait, bírói gyakorlatát.

A második világháborút követő időszakban, főként annak negatív tapasztalásai okán megkezdődött a nemzetközi jog emberi jogi rezsimének a kialakítása, melynek egyik legkiemelkedőbb terméke az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata. A Nyilatkozat 19. cikke kimondja: „Minden személynek joga van a vélemény és a kifejezés szabadságához, amely magában foglalja a jogot, hogy véleménye miatt ne szenvedjen zaklatást és hogy határookra való tekintet nélkül kutathasson, átviessen és terjeszthessen híreket és eszméket bármilyen kifejezési módon”.⁹ A Nyilatkozat nem egy nemzetközi szerződés volt, hanem egy kötelező erővel nem rendelkező határozat, amelynek szokásjogi jellegét nagyon hamar elismerte az államok közössége.¹⁰

Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata mellett az ENSZ Közgyűlése elfogadta a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányát (továbbiakban, Egyezségokmány) 1966 decemberében.¹¹ Az

² 30/1992. (V. 26.) AB határozat.

³ SORABJI, Richard: *Freedom of Speech and Expression. Its History, Its Value, Its Good Use, and Its Misuse*. Oxford University Press, New York, 2021. 1. o.

⁴ Uo. 9. o.

⁵ Uo. 12. o.

⁶ WEAVER, Russel L.: *Szólás- és vallásszabadság az Amerikai Egyesült Államokban*. Wolters Kluwer, Budapest, 2019., 22. o.

⁷ ALEXANDER, Larry: *Is There a Right of Freedom of Expression?* Cambridge University Press, Cambridge (UK), 2005. 3. o.

⁸ Uo. 7-8. o.

⁹ Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata 19. cikk.

¹⁰ BUERGENTHAL, Thomas: *Nemzetközi emberi jogok*, Helikon Kiadó, 2001. 38-41. o.

¹¹ ANDRÁSSY György: *A Polgári és politikai jogok nemzetközi egyezségokmányának kisebbségi cikke*. In.: CSAPÓ Zsuzsanna (szerk.): *Jubileumi tanulmánykötet az 1966. évi emberi jogi egyezségokmányok elfogadásának 50. évfordulójára*. Wolters Kluwer, Dialóg Campus., Budapest 2019. 17. o. URL: <https://nkerepo.uni->

Egyezségokmány 19. cikkének második pontja tartalmazza a véleménynyilvánítás jogának pontos tárgyát, mely szerint „(...) ez a jog magában foglalja mindenfajta adat és gondolat határookra való tekintet nélkül – szóban, írásban, nyomtatásban, művészi formában vagy bármilyen más tetszése szerinti módon történő – keresésének, megismerésének és terjesztésének a szabadságát is.” Az említett pont tehát a véleménynyilvánítás tárgyául szolgáló gondolatok és adatok széleskörű megismerhetőségét és terjeszthetőségét biztosítja. Azonban ez nem korlátozhatatlan, ugyanis az Egyezségokmány bizonyos határokat szab a jog gyakorlását illetően, egyrészt mások jogainak és hírnevének tiszteletben tartását, másrészt pedig az állambiztonság, közrend, közegészség, közérkölcsvédelmének határozza meg, mint a jog gyakorlásának korlátait.¹²

A véleménynyilvánításhoz való jogot, mint emberi jogot az univerzális nemzetközi jogi védelem mellett európai emberi jogi védelem is megilleti. Ennek a védelemnek a legfontosabb dokumentuma az Emberi Jogok Európai Egyezménye, melyet 1950. november 4-én Rómában fogadtak el és ma már az Európa Tanácsba csatlakozó államok számára kötelező jelleggel bír.¹³ Az Egyezmény 10. cikke rendelkezik a véleménynyilvánítás szabadságáról. A cikk rendelkezései alapján ezen jog magába foglalja a véleményalkotás szabadságát, emellett az információk, az eszmék megismerésének és közlésének szabadságát tekintet nélkül az országhatárookra, továbbá tiltja a tevékenységek korlátozására irányuló bármilyen hatósági beavatkozást. Ennek ellenére az Egyezmény nem korlátozza, hogy a részes államok engedélyhez kössék az egyes szolgáltatók működését. A cikk második pontja rendelkezik a korlátozások lehetőségéről, azaz csupán azok, a törvényben meghatározott alakszerűségek, feltételek és szankciók alkalmazhatók a véleménynyilvánítás szabadságának biztosítása érdekében, amelyek szükségesnek minősülnek. Ebből következőleg szükséges intézkedésre adhat alapot többek között a nemzetbiztonság, területi sértetlenség, közbiztonság, zavargás vagy bűnözés megelőzése, a közegészség, erkölcsök védelme, mások jó hírnevének és jogainak védelme.¹⁴ Kiténik tehát, hogy a véleménynyilvánítás szabadsága egyfelől egy jog az egyénre nézve, másfelől pedig ennek biztosítása egy kötelezettség a tagállamokra nézve, amely kötelezettség teljesítése során indokolt esetekben a jog korlátozható. Az Egyezmény rendelkezéseinek betartatása az Emberi Jogok Európai Bíróságának kiemelt feladata. A politikai viták és a közéleti beszéd szabadsága egyaránt kiemelt jelentőségű a Bíróság hatáskörében. Ezen ügyek tekintetében csak és kizárólag a legszükségesebb esetekben alkalmazható a szólásszabadság korlátozása, méghozzá az Egyezmény 10. cikk 2. bekezdésében megfogalmazott indokokkal.¹⁵

Az Európai Unió Alapjogi Chartájának II. cím alatti 11. cikke rendelkezik a véleménynyilvánítás és a tájékozódás szabadságáról. A rendelkezés szövege szinte teljes egészében megegyezik az Emberi Jogok Európai Egyezményének fentebb citált szakaszával, ám további elemeket is beemel a szabályozásba, így rendelkezik arról is, hogy az alapjogba beleértendő a tömegtájékoztatás szabadsága és sokszínűsége.¹⁶

A nemzetközi és európai jogfejlődés mellett hangsúlyt kell fektetni az Egyesült Államok szabályozásának mintaadó jellegére is. A gyarmati fejlődésre nagy hatással volt Anglia szabályozása, mely a nyomtatott sajtó elterjedését követően annak korlátozásában nyilvánult meg a legmarkánsabban. Ezzel kapcsolatban a 19. században a Legfelsőbb Bíróság esetjogában is megjelent az előzetes korlátozás és utólagos büntetés kettőssége, azaz minden, a kormányzat által publikációkra alkalmazott korlátozást meg kell szüntetni, ám ez a tény nem akadályozza meg a publikáció miatti büntethetőséget. Az esetjog hatására felgyorsult a véleménynyilvánítással kapcsolatos nézetek elterjedése.¹⁷ Az Amerikai Egyesült Államok alkotmányának első tíz alkotmánykiegészítése, melyet egységesen Amerikai Bill of Rights-nak nevezünk, határozta meg az elidegeníthetetlen emberi jogokat. Ennek az alkotmánykiegészítés-csomagnak az első kiegészítése szerint: „A Kongresszus nem alkot törvényt vallás hivatalossá tétele vagy a vallás szabad gyakorlásának eltiltása tárgyában; nem korlátozza a szólás- vagy a sajtószabadságot; sem az embereknek a békés gyülekezéshez való

nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/12764/web_PDF_Jubileumi_tanulmánykotet.pdf?sequence=3#page=18

(Letöltés dátuma: 2022. január 22.)

¹² 1976. évi 8. tvr. az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya kihirdetéséről, 19. cikk.

¹³ BUERGENTHAL, Thomas: *uo.* 90. o.

¹⁴ Emberi Jogok Európai Egyezménye 10. cikk.

¹⁵ KOLTAY András: *Az új média és a szólásszabadság. A nyilvánosság alkotmányos alapjainak újragondolása.* Wolters Kluwer Hungary Kft., Budapest, 2019. 46-47. o.

¹⁶ Európai Unió Alapjogi Chartája 11. cikk.

¹⁷ WEAVER, Russel L.: *Szólás- és vallásszabadság az Amerikai Egyesült Államokban.* Wolters Kluwer, Budapest, 2019. 22-24. o.

jogát, sem azt, hogy petícióval a kormányhoz forduljon panaszok orvoslása céljából.”¹⁸ A kiegészítésből kitűnik, hogy a vallás szabad gyakorlása mellett egyaránt védelemben részesíti alkotmányos szinten a szólás- és a sajtószabadságot. A 20. században ezt az Alkotmánykiegészítést beemelték a Tizennegyedik Alkotmánykiegészítésbe, s ezzel a Bill of Rights hatálya már minden tagállamra kiterjedt.¹⁹

A véleménynyilvánítás szabadságának fokozott védelme a 20. század bírói gyakorlatának eredménye. Elsősorban a század eleji bírói gyakorlat kiemelt védelemben részesítette a politikai véleményt, illetve megalapozott egy nyilvános vitaforumot, majd a nemzetközi jogban is megjelenő emberi jogi mozgalmak hatására a politikai vélemény védelmét megerősítette.

Magyarországon a rendszerváltozást követően a Magyar Köztársaság Alkotmányának 61. §-a biztosította a véleménynyilvánítás és szólás szabadságát, emellett a közérdekű adatok megismerését és terjesztését.²⁰ A 2011-ben hatályba lépett Alaptörvény IX. cikke szól a véleménynyilvánítás szabadságáról, mely amellett, hogy biztosítja az alapjog érvényesülését, bizonyos korlátokat állít fel, mely korlátok a már korábban említett nemzetközi egyezményekben is megjelentek. Egyrészt a véleménynyilvánítás nem irányulhat mások emberi méltóságának megsértésére, másrészt pedig nem irányulhat a magyar nemzet, illetve egyes közösségek méltóságának megsértésére. Amennyiben az alapjog gyakorlása mások jogának megsértéséhez vezet, abban az esetben a jogsértésből eredő igényeiket a sértettek bíróság előtt érvényesíthetik.²¹ A véleménynyilvánításhoz való jog vonatkozásában említést érdemel az a tény, miszerint nem a véleményt illeti meg a védelem, hanem a véleménynyilvánítás lehetőségét és annak tényét, tehát minden típusú közlést tekintet nélkül azok tartalmára. A tartalomsemleges védelem azonban csak részben tekinthető igaz állításnak, hiszen a politikai és közélettel kapcsolatos vélemény és közlés fokozott védelem alatt áll.²²

2. AZ ALAPJOGOK KORLÁTOZÁSA.

2.1. Az alapjogok korlátozásának elméleti alapjai.

Az alapjogok korlátozásának elmélete mind a nemzeti, mind a nemzetközi jogban megtalálható. Annak érdekében, hogy az alapvető jogok megfelelően érvényesülhessenek az egyes jogok ütközése esetében szükségképpen elengedhetetlen azok korlátozása. Ezeket a korlátokat egy államban az alkotmányozó, illetve törvényhozó hatalom jogosult megállapítani, betartatásuk, illetve a joggyakorlásból eredő jogsértés megállapítására pedig a végrehajtó hatalom egyes szervei, illetve főként a bíróságok bírnak hatáskörrel, végső soron pedig az Alkotmánybíróság dönthet az alapjogot korlátozó döntés vagy jogszabály megsemmisítéséről. Az emberi jogok védelmére hivatottak ezeken túlmenően, kiegészítő jelleggel az egyes nemzetközi emberi jogi fórumok. Azáltal, hogy az alapvető jogok a belső jogrendszerben alkotmányos szintű védelemben részesülnek, a jogforrási rendszer koherenciája és a jogalkotásra vonatkozó szabályok elvárják, hogy javarészt ugyanezen szintű jogforrásban szabályozzák azok korlátozhatóságát. A korlátozás minden esetben meghatározott kritériumokhoz kötött, amelyek mellett általában egyéb alkotmányossági teszteknek is meg kell felelniük a korlátozásoknak, melyek közül a legtöbbet alkalmazott az arányossági, szükségességi teszt. Egy alapjog korlátozásának az alkotmányos demokrácia által meghatározott és igazolt célt kell szolgálnia, amely a rendelkezésre álló eszközök felhasználásával elérhető, ezáltal biztosítható a korlátozás legitimitása.²³

Korlátozásuk szempontjából az alapjogok három csoportba sorolhatók. Az első csoportba tartoznak azok az alapjogok, mint az emberi méltósághoz, élethez való jog, amelyeket korlátozni semmilyen körülmények között nem lehet. Más alapjogok ezzel szemben bizonyos feltételek fennállása esetén - mint különleges jogrendi

¹⁸ Az Amerikai Egyesült Államok Alkotmánya: https://btk.ppke.hu/uploads/articles/17353/file/USA%20alkotm%C3%A1ny_magyar_PKjav.pdf (Letöltés dátuma: 2021. október 17.)

¹⁹ WEAVER, Russel L.: *uo.* 26. o.

²⁰ A Magyar Köztársaság Alkotmánya 61.§.

²¹ Magyarország Alaptörvénye IX. cikk.

²² CSINK Lóránt: *IX. cikk. Véleménynyilvánítás szabadsága.* In.: CSINK Lóránt – ERDŐS Csaba – GULYÁS Attila – KECSŐ Gábor – KOVÁTS Beáta – KURUNCZI Gábor – POZSÁR-SZENTMIKLÓSY Zoltán – SÜLYOK Katalin – TÖRÖK Réka – VARGA Ádám (szerk.): *Alapjogi kommentár az alkotmánybírósági gyakorlat alapján.* Novissima kiadó, Budapest, 2021. 94-95. o.

²³ GÁRDOS-OROSZ Fruzsina: *Az alapjogok korlátozása.* In.: JAKAB András - BODNÁR Eszter (szerk.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia.* URL: <https://ijoten.hu/szocikk/az-alapjogok-korlatozasa#block-1656> (Letöltés dátuma: 2022. január 22.)

helyzet - korlátozhatók. Végül az alapvető jogok döntő többsége az állam legfőbb népképviselői szerve által alkotott törvények, jogszabályok alapján megfelelő mértékben korlátozhatók.²⁴

Az alapvető jogok korlátozása esetén tehát az egyik legfontosabb szempont az arányosság és a szükségesség relációjának teljesülése. Az Ember és Polgár Jogainak Nyilatkozata (1789) tartalmazta elsőként, hogy az ember szabadsága addig terjed, amíg másnak ezzel kárt nem okoz. Később a német jogban is hasonló szabályozás született, amely alapján a jog korlátozása csupán mások szabadságának és biztonságának elősegítését szolgálhatja.²⁵ Az Amerikai Egyesült Államok alkotmányának egyik célja a közrend és a szabadság fenntartása, amely kijelölt cél egy hosszú évek óta tartó dilemmát vetett fel az alapvető jogok korlátozása kapcsán. A dilemma középpontjában az a kérdés áll, hogy vajon a közrend biztosítása vagy pedig az alapvető jogok feltétlen érvényesülése élvez-e elsőbbséget.²⁶

2.2. Alapjogkorlátozás a nemzetközi szintéren.

Az emberi jogok kiemelt védelme a nemzetközi jogban a 20. században jelent meg a már korábban is citált nemzetközi jogi dokumentumokban. Ezek a szerződések és egyezmények nem csupán biztosítják ezen jogok érvényesülését a csatlakozó államokban, hanem betartásuk ellenőrzésére külön szerveket hoznak létre. A már említett Egyezségokmány bizonyos alapjogokat korlátozhatatlannak és abszolút jellegűnek minősít, azaz ezek korlátozására semmilyen feltételek fennállása esetén nem kerülhet sor.²⁷ Ezek közé sorolhatjuk többek között az élethez, emberi méltósághoz való jogot, a kínzás tilalmát és a rabszolgotartás tilalmát. Ezekon kívül azonban lehetővé teszi, hogy szükségállapot idején bizonyos jogokat a szükséges mértéknek megfelelően korlátozzanak ezzel nem sértve a diszkrimináció általános tilalmát, valamint az államok által vállalt nemzetközi kötelezettségeket. Az Emberi Jogok Európai Egyezségokmánya is rendelkezik az alapjogok korlátozásának lehetőségéről, amely szabályozás hasonlóságokat mutat az előbb már ismertetett Egyezségokmány által meghatározottakkal.²⁸

Az ismertetett nemzetközi jogi dokumentumok egyértelműen csak kivételes esetben, a nemzet létét fenyegető helyzetekben engedik meg azt, hogy az alapjogok egy része korlátozás alá essen, ám ezen korlátozások mértékének meghatározásakor is figyelemmel kell lenni az arányosságra, valamint a célhoz kötöttségre.²⁹

Az Amerikai Legfelső Bíróság szerint az Első Alkotmánykiegészítés által deklarált korlátozhatatlanságra vonatkozó rendelkezést szó szerint kell érteni, tehát a bíróságoknak nincs lehetőségük arra, hogy az Alkotmány szövegét bármilyen esetben is felülbírálják vagy attól eltérjenek ítéletükben.³⁰ Kiemelendő azonban az a tény, hogy az Első Alkotmánykiegészítés célja nem az volt, hogy az egyes emberi jogokat, köztük a szólásszabadság jogát korlátozhatatlanná tegye, sokkal inkább azt szolgálta, hogy a szövetségi állam túlkapásait és túlhatalmát meggátolja. Amerikában a szólásszabadság korlátozását egy szigorú vizsgálat előzi meg. Az elemzés egyik fő kérdésköre, hogy az érintett vélemény az Alkotmánykiegészítés által meghatározott védelem alá esik-e.³¹ Emellett megvizsgálják azt, hogy a tartalom ellen irányult-e a korlátozás, vagy pedig az a tartalomtól független. A tartalom miatti szólásszabadság korlátozás esetében azt szükséges vizsgálni, hogy létezik-e olyan kényszerítő ok, amely alátámasztja a korlátozás jogosságát, vagy elérhető-e a kívánt cél valamilyen más eszközzel, azaz tulajdonképpen a szükségesség és arányosság szempontjából határozzák meg a korlátozást. Emellett a tartalomkorlátozás vonatkozásában vizsgálandó az a körülmény is, hogy bizonyos álláspontok kifejtését korlátozza, azaz diszkriminál-e, vagy az adott tárgykörrel kapcsolatos minden álláspontot tilt. Tartalomsemleges korlátozás esetén pedig az észszerűség határain belül kell maradnia a jogalkalmazónak. Mindezek mellett fontos annak

²⁴ GÁRDOS-OROSZ: *uo.*

²⁵ GÁRDOS-OROSZ: *uo.*

²⁶ KISS Barnabás: *Az alapjogok korlátozása és a közérdek.* In.: *Acta Universitatis Szegediensis: acta juridica et politica.* Tanulmányok Dr. Besenyei Lajos egyetemi tanár 70. születésnapjára. 69. kötet 1-48 szám. Szeged, 2007. 402. o.

²⁷ Lásd bővebben: KELEMEN Roland: *A derogáció értelmezése a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának, valamint az Emberi Jogok Európai Egyezményének tükrében.* In.: *Közjogi Szemle*, 11. szám, Budapest, 2018., 52-57.o.

²⁸ GÁRDOS-OROSZ: *uo.*

²⁹ Lásd bővebben: ERDŐS Csaba: *Az alapjogok korlátozása.* In.: BÓDI Stefánia - SCHWEITZER Gábor (szerk.): *Alapjogok: Az emberi jogok alkotmányos védelme Magyarországon.* Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest, 2021., 496.o., 79-89. o.

³⁰ KOLTAY András: *Az új média és a szólásszabadság. A nyilvánosság alkotmányos alapjainak újragondolása.* Wolters Kluwer Hungary Kft., Budapest, 2019. 41. o.

³¹ WEAVER, Russel L.: *uo.* 35. o.

a vizsgálata is, hogy mennyire pontos, vagy éppen homályos az adott korlátozás, valamint, hogy kitér-e olyan megnyilvánulásokra, amelyek nem kapcsolódnak magához az elérni kívánt célhoz. Összességében megállapítható, hogy az Amerikai Egyesült Államokban szigorúan védett alapjog a véleménynyilvánítás szabadsága, és azon belül is a szólásszabadság, így annak korlátozása csak megfelelően indokolt esetben lehetséges.³²

2.3. Az alapjogok korlátozása a magyar Alkotmánybíróság gyakorlata alapján.

A magyar Alkotmánybíróság a korábbi Alkotmány rendelkezéseinek fényében vizsgálta a véleménynyilvánításhoz való jog korlátozásának kérdéskörét. Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy egy alapjog korlátozása abban az esetben megengedhető, amennyiben egy másik alapvető jog, szabadság vagy valamely alkotmányos érték védelme ezt megkívánja és ezek védelme más módon nem érhető el. Ebben az esetben mérlegelni kell tehát, hogy az alapjog sérelem és a korlátozás mértéke egymással arányos, mindemellett a jogalkalmazó köteles a korlátozás vonatkozásában rendelkezésre álló legenyhébb eszközt alkalmazni. Az aránytalan és önkényes alapjogkorlátozás alkotmányellenes.³³ A különféle nézetek és álláspontok jelenléte biztosítja a társadalom sokszínűségét, és ezen nézetek ütköztetése effektív módja egy-egy társadalmi probléma megoldásának. Mivel a korábbi Alkotmány deklarálta, hogy a vélemények és tények azok tartalmára tekintet nélkül védelemben részesülnek, ezért a nézetek kifejezésének önkényes tilalma egyértelműen az egyének egyenlő méltóságát csorbítaná, illetve ellehetetlenítené a politikai diskurzus folytatását az adott társadalomban.³⁴

Az alapjogok korlátozása tehát szükségességi, arányossági teszt alkalmazását követően, indokolt esetben lehetséges. A véleménynyilvánításhoz való jog kiemelt szerepe miatt más speciális tesztek igénybevételét követően is korlátozható. Az Alkotmánybíróság a gyűlöletre uszítás tárgyában hozott határozatában kiemeli, hogy az egyéni alapjogok és a köznyugalom védelme érdekében indokoltá válik a szólásszabadság büntetőjogi korlátozása és jogsértés esetén a szankcionálás, mivel az ilyen módon történő joggyakorlás korlátozása más felelősségi rendszerek eszközeinek igénybevételével nem biztosítható. Ebben az esetben ugyanis a köznyugalom megzavarásának mértéke (*clear and present danger*) megalapozza a véleménynyilvánításhoz való jog korlátozását.³⁵

Magyarország Alaptörvénye meghatározza, hogy alapvető jogokkal és kötelezettségekkel kapcsolatos szabályt törvényi szinten kell szabályozni, emellett rendelkezik azok korlátozásáról is a már említett szükségesség és arányosság figyelembevételével. Eszerint alapvető jog vagy alkotmányos érték védelme érdekében annak korlátozása csak a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan és a jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával lehetséges.³⁶ Az alapvető jogok korlátozásának általános szabályai mellett a véleménynyilvánításhoz való jog vonatkozásában korlátként határozza meg mások emberi méltóságához való jogát, azaz a véleménynyilvánítás nem irányulhat mások emberi méltóságának megsértésére.³⁷ Ugyanezen cikkben belül kitér arra is az alkotmányozó, hogy a véleménynyilvánítás nem irányulhat a magyar nemzet, a nemzeti, etnikai, faji vagy vallási közösségek méltóságának megsértésére, és meghatározza, hogy az említett közösségek tagjai jogsérelem esetén igényeiket a bírósági szervezetrendszeren belül érvényesíthetik.³⁸

Az Alaptörvény által említett emberi méltósághoz való jog egy különleges alapvető jog, amely az emberi mivoltból fakad, és a jog eszközeivel teljes egészében nem határozható meg. Több nemzetközi egyezmény tartalmaz eltérő meghatározásokat a méltósághoz való joggal, viszont egyetértés mutatkozik azzal kapcsolatban, hogy az emberi méltósághoz való jog magába foglalja többek között az egyén testi-lelki integritását, szellemi-erkölcsi személyiségét és a jogegyenlőséget. A szellemi-erkölcsi személyiséggel és ezáltal az emberi méltósághoz való joggal szoros kapcsolatot mutat a magánszféra, melynek védelme kiemelt mind a nemzetközi, mind a nemzeti legmagasabb szintű jogforrásokban.³⁹ Magyarország Alaptörvényének VI.

³² KOLTAY András: *uo.* 42. o.

³³ 30/1992. (V. 26.) AB határozat.

³⁴ 18/2004. (V. 25.) AB határozat.

³⁵ 18/2004. (V. 25.) AB határozat.

³⁶ Magyarország Alaptörvénye I. cikk (3) bekezdés.

³⁷ Magyarország Alaptörvénye IX. cikk (4) bekezdés.

³⁸ Magyarország Alaptörvénye IX. cikk (5) bekezdés.

³⁹ ZAKARIÁS Kinga: *Az emberi méltósághoz való jog.* In.: JAKAB András - BODNÁR Eszter (szerk.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia.* URL: <https://ijoten.hu/szocikk/az-emberi-meltosaghoz-valo-jog> (Letöltés dátuma: 2022. március 14.)

cikke rendelkezik a magán- és családi élet tiszteletben tartásáról és egyúttal meghatározza, hogy a véleménynyilvánítás szabadságának gyakorlása nem eredményezheti a magán- és családi élet sérelmét.⁴⁰ Az állam ezen alapvető jogok védelmével kapcsolatos kötelezettségének a megfelelő jogintézmények megteremtésével tesz eleget. Ezt igazolja a Polgári Törvénykönyv azon szakasza, mely szerint az emberi méltóságot és az abból fakadó személyiségi jogokat tiszteletben kell tartani⁴¹, mely személyiségi jogok nevesítettjei között említi a magánélethez való jogot.⁴²

A Polgári Törvénykönyv mellett egy külön törvény is rendelkezik a magánélet védelméről. A jogszabály szerint a magánélethez való jog a személyiség szabad kibontakozásához való jog része, amely kiterjed az élet felelősségteljes önálló alakítására, és ez a jog csak az Alaptörvényben már korábban citált más alapvető jog vagy alkotmányos érték érvényesülése érdekében a szükségességi és arányossági feltételek fennállta esetében korlátozható.⁴³ Habár a törvény mindenki számára egyenlő mértékű védelmet határoz meg, mégis a preambulumban külön említést tesz a közéleti szereplőkről, különösképpen a közéleti tevékenységeikkel kapcsolatos tűrés kötelezettségükről. Közéleti szereplőre vonatkozó szabályokat tartalmaz továbbá a Polgári Törvénykönyv, amely szerint a közügyek szabad vitatását biztosító alapjogok gyakorlása, illetve a közéleti szereplő személyiségi jogainak védelme szükséges és arányos mértékben korlátozható, ám ez nem járhat a magánéletének és méltóságának sérelmével. A közügyek vitatásán kívül eső magatartás tekintetében pedig az általános védelem illeti meg.⁴⁴ Az érintett rendelkezéssel kapcsolatban korábban keletkezett alkotmánybírói határozat megsemmisítette a közszereplők bírálhatóságára vonatkozó szabály „méltányolható közérdekből” fordulatát. A döntés indokolásában a testület kifejtette, hogy az említett fordulat szükségtelenül szűkíti az Alaptörvény IX. cikkében biztosított véleménynyilvánításhoz való jog alkalmazásának kereteit.⁴⁵

3. A VÉLEMÉNYNYILVÁNÍTÁSHOZ VALÓ JOG SZEREPE A KÖZÜGYEK MEGVITATÁSA KÖRÉBEN.

3.1. A közügyek megvitatásának korlátai az EJEB és az Amerikai Legfelsőbb Bíróság esetjogában.

A véleménynyilvánítás szabadsága esetében, mivel első generációs jogról beszélünk, az államnak főként az a szerepe, hogy biztosítsa annak lehetőségét, hogy mindenki szabadon élni tudjon a véleményformálás lehetőségével. Másik oldalról viszont védenie kell az emberek egyéb jogait (például emberi méltóság, kegyeleti jog stb.) a sértő és bántó véleményekkel szemben.⁴⁶ Ezen két cél megvalósítása érdekében a korábban már bemutatott alapjogi teszt alkalmazásával kerülhet sor a véleménynyilvánításhoz való jog korlátozására. Az alapjog korlátozásának egy speciális körét jelenti azonban a véleménynyilvánításnak azon szegmense, amely a közügyek megvitatásával kapcsolatos, különös tekintettel a közszereplők bírálhatóságára. A közszereplőkre irányuló véleménynyilvánításokat a magyar Alkotmánybíróság, az Emberi Jogok Európai Bírósága (továbbiakban: EJEB), valamint az Amerikai Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága (továbbiakban: Legfelsőbb Bíróság) is több ügy kapcsán érintette. A következőkben a klasszikus média időszakára vonatkozó esetjogot mutatom be röviden.

Az Amerikai Egyesült Államok Legfelsőbb Bíróságának közszereplők bírálhatóságára vonatkozó esetjoga a XX. század második felére nyúlik vissza. A Legfelsőbb Bíróság a 60-as években vizsgálta először azt a jelenséget, hogy az egyes közéleti szereplőknek (public official, majd *public figure*) a megszokottnál több kritikát és bírálatot kell tűrniük a politikai életben betöltött pozíciójukból kifolyólag. A Legfelsőbb Bíróság gyakorlatát sokáig a *New York Times Co. vs. Sullivan* eset kapcsán kialakított precedens határozta meg, hiszen a határozat alapján a köztisztviséget viselő személyeknek sokkal toleránsabbnak kell lenniük az őket ért kritika vonatkozásában. Az ügy tárgyául szolgáló rágalmozási per kapcsán a Bíróság megállapította, hogy a közéleti szereplő által indított rágalmozási perben nem a per alapjául szolgáló vélemény igazságtartalmát kell vizsgálni, hanem hogy az adott kritika, bírálat, Brennan bíró szavait használva „tényleges rosszindulattal” (*actual malice*) történt.⁴⁷ A *New York Times Co. vs. Sullivan* ügyben hozott precedens sokáig meghatározta a Legfelsőbb

⁴⁰ Magyarország Alaptörvénye VI. cikk (1) bekezdés.

⁴¹ 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről 2:42.§ (2) bekezdés.

⁴² 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről 2:43.§.

⁴³ 2018. évi LIII. törvény a magánélet védelméről 2.§ (1)-(2) bekezdés.

⁴⁴ 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről 2:44.§ (1)-(2) bekezdés.

⁴⁵ 7/2014. (III. 7.) AB határozat.

⁴⁶ KOLTAY András: *Az új média és a szólásszabadság. A nyilvánosság alkotmányos alapjainak újragondolása.* Wolters Kluwer Hungary Kft., Budapest, 2019. 190. o.

⁴⁷ *New York Times Co. v. Sullivan.*

Bíróság közszereplőkkel kapcsolatos gyakorlatát, később azonban több olyan határozatot is hozott, amely egyrészt pontosítja a precedenst, másrészt rámutat annak hiányosságaira. A Bíróság a *McKee v. Cosby* ügyben tért ki részletesebben a közszereplők körére. A határozat szerint „(...) közszereplő az a magánszemély, aki bizonyos közéleti viták előterébe helyezi magát, annak érdekében, hogy a vita megoldására hatást gyakorolhasson.”⁴⁸

Az Amerikai Legfelsőbb Bíróság gyakorlata mellett fontos kitérni az Emberi Jogok Európai Bírósága által kialakított gyakorlatra. A véleménynyilvánításhoz való jogról szóló EJEE 10. cikk nem csupán a nagyközönség számára kívánatos vagy közömbös információkra vonatkozik, hanem azokra is, amelyek megbotránkoztató, másokat esetlegesen sértő tartalommal rendelkeznek. Ezen információk vonatkozásában kiemelt szerepet játszik a sajtó, amelynek egyrészt kötelezettsége a személyek jóhírnevének tiszteletben tartása, ám ezzel egyidejűleg biztosítani kell a társadalom számára a közügyekkel kapcsolatos releváns információk átadását.⁴⁹

A Bíróság egy döntésében kitért azon értelmezési nehézségre, amely a magánélet és a közélet elválasztásából adódik. A magánélet (*private life*) egy kimeríthetetlen tág kategória, amely védelmére az emberek hivatkozhatnak, ám ezen védelemre a nagyközönség számára ismert személyeknek kevesebb lehetősége van, ugyanis ők csupán meghatározott élethelyzetekben hivatkozhatnak erre. A magánélet és közélet közötti fő különbség azonban abban áll, hogy a vizsgálandó személy fel van-e ruházva bármilyen hivatali funkcióval, ugyanis ez a minősége adja meg a magánélete védelmének módját és fokát. Az említett hivatali funkció, valamint az a tény, hogy a személy közéleti tevékenységet folytat azt eredményezi, hogy embertársai felfigyelnek életére, ezáltal szükségképpen a magánélete is fokozott nyomás alá kerül. A fokozott nyomás egyben azt is jelenti, hogy a közszereplő magánéletének bizonyos szegmensei, történései foglalkoztatják a közönséget, így vannak esetek mikor a nyilvánosságot megilleti a közéleti szereplő magánéletébe való betekintése. Ezzel együtt azonban a Bíróság felhívja a figyelmet arra, hogy a közéleti minősége sem hatalmazhatja fel arra a sajtót, hogy megsértse saját tevékenységét meghatározó szakmai és etikai alapelveit, valamint legitimálja a közéleti szereplő magánéletébe való beavatkozást.⁵⁰

3.2. A közügyek megvitatásának korlátai az Alkotmánybíróság gyakorlatában.

A közszereplők bírálhatóságának kérdésével első alkalommal a 90-es években foglalkozott a magyar Alkotmánybíróság. Ezen határozatában kitért az alkotmányos alapjogok korlátozhatóságának szükségességi és arányossági tesztjére, ám emellett hivatkozott arra is, miszerint az Alkotmányból levezethető, hogy a véleménynyilvánítás a demokratikus közvélemény kialakulásának egyik alapfeltétele, ebből következően a demokratikus közvéleményt is megilleti a védelem. Ez alapján a véleménynyilvánítás nem csupán az egyén szubjektív alanyi joga, hanem a demokrácia működéséhez szükséges alapvető feltétel is, így azon személyek tekintetében, akik a közvélemény alakításában lényeges szerepet töltenek be, azaz a közéletben szerepet vállalnak és közügyekben megnyilvánulnak szűkebb körű védelem érvényesül. A határozat indokolásában elsősorban a politikusokat, valamint a közhatalommal rendelkező személyeket és intézményeket sorolta a szűkebb védelem körébe.⁵¹

Az Alkotmánybíróság egy későbbi ügyben ismét kitért a közszereplők túrészi kötelezettségére az őket ért vélemények kapcsán, azonban itt sokkal inkább a közügyek felől közelítette meg a kérdést. Tulajdonképpen elsődlegesen azt kell vizsgálni, hogy az adott egyedi esetben az ügy tárgya közügy-e vagy sem, és amennyiben közügy, abban az esetben a kritikával, bírálattal érintett személy e közüggyel összefüggésben közszereplői státuszt tölt-e be. Így tehát azt mondhatjuk, hogy a közszereplőt nem a társadalomban elfoglalt pozíciója határozza meg, hanem a közügyekben való önkéntes részvétele. A határozat kitér továbbá azokra a személyekre is, akik az átalakuló világban a telekommunikációs eszközöket kihasználva jutnak el a nagy nyilvánossághoz, ám az alaphatározatban meghatározott közszereplői körbe nem tartoznak. Ennek kapcsán az Alkotmánybíróság hangsúlyozta, hogy a közszereplői státuszt minden esetben az egyedi ügyben kell, hogy megállapítsa a jogalkalmazó, továbbá figyelemmel kell lennie arra is, hogy az előbb említett technikai fejlődés miatt a közszereplők köre egyre szélesedik. Azon személyeket, akik nem tartoznak a korábbi közszereplői kategóriába, ám mégis nagy nyilvánosság előtt, közügyekkel kapcsolatban nyilvánulnak meg ún. kivételes közszereplőknek nevezzük.⁵²

⁴⁸ *McKee v. Cosby*.

⁴⁹ *Case of Hannover v. Germany*.

⁵⁰ *Case of Couderc and Hachette Filipacchi Associés v. France*.

⁵¹ 36/1994. (VI. 24.) AB határozat.

⁵² 3145/2018. (V.7.) AB határozat.

A bírálhatóság kérdésében a korábbihoz hasonlóan az említett ügyben is azt hangsúlyozta az Alkotmánybíróság – döntését számos EJEB döntéssel alátámasztva –, hogy a véleménynyilvánításhoz való jog nem védi az olyan véleményt, bírálatot, kritikát, amely az érintett közszereplő magán és családi életéhez kapcsolható, valamint emberi méltóságát nyilvánvalóan sérti és egyetlen célja a megalázó és bántó kifejezések használata.⁵³ Hasonló következtetéseket vont le az Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága az Első Alkotmánykiegészítéssel kapcsolatos esetjogában.

ÖSSZEGRÉS

A véleménynyilvánításhoz való jog az alapjogok első generációjába, azaz a szabadságjogok közé tartozik. Kiemelt szerepe abban áll, hogy mind a köz, mind pedig az egyén javát szolgálja egy demokratikus jogállamban. Korlátozása bizonyos feltételek mellett az arányosság és szükségesség figyelembevételével lehetséges. Mindezen felül a köznyugalom megzavarásának kiemelt mértéke is alapot adhat az alapvető jog korlátozására. Emellett azonban szükséges említést tenni azokról az esetekről, mikor a véleménynyilvánításhoz való jog érvényesülése érdekében más jogok arányos korlátozására van szükség úgy, mint a közéleti szereplők fokozott tűrés kötelezettsége az őket ért véleményekkel kapcsolatban. Természetesen ebben az esetben sem szolgálhat ez az alapjog annak eszközéül, hogy korlátozás nélkül, szükségtelen mértékben csorbítsák mások jogait, így minden esetben abszolút mérceként kell tekintenünk az emberi méltósághoz való jogra, amely nem csupán hazánkban, hanem nemzetközi szinten kiemelt védelmet élvez.

A vélemények fontos szerepet töltenek be a közügyekkel kapcsolatban, éppen ezért fokozott védelem illeti meg őket. Ennek okán a közéletben aktívan részt vállaló személyek – a közszereplők – fokozott tűrés kötelezettségére számos bírói fórum, köztük a magyar Alkotmánybíróság is rámutatott. Ez alapján a közszereplőknek tűrniük szükséges az őket ért sokszor negatív megnyilvánulásokat, és jogaik védelme csupán a méltóságot sértő, egyértelműen bántó szándékú szólásokra terjedhet ki.

IRODALOMJEGYZÉK

- [1.] ALEXANDER, Larry: *Is There a Right of Freedom of Expression?* Cambridge University Press, Cambridge (UK), 2005.
- [2.] ANDRÁSSY György: *A Polgári és politikai jogok nemzetközi egyezségokmányának kisebbségi cikke.* In.: CSAPÓ Zsuzsanna (szerk.): *Jubileumi tanulmánykötet az 1966. évi emberi jogi egyezségokmányok elfogadásának 50. évfordulójára.* Wolters Kluwer, Dialóg Campus., Budapest 2019. URL: https://nkerepo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/12764/web_PDF_Jubileumi_tanulmanykotet.pdf?sequence=3#page=18 (Letöltés dátuma: 2022. január 22.)
- [3.] BUERGENTHAL, Thomas: *Nemzetközi emberi jogok,* Helikon Kiadó, 2001.
- [4.] CSINK Lóránt: *IX. cikk. Véleménynyilvánítás szabadsága.* In.: CSINK Lóránt – ERDŐS Csaba – GULYÁS Attila – KECSŐ Gábor – KOVÁTS Beáta – KURUNCZI Gábor – POZSÁR-SZENTMIKLÓSY Zoltán – SÜLYOK Katalin – TÖRÖK Réka – VARGA Ádám (szerk.): *Alapjogi kommentár az alkotmánybírósági gyakorlat alapján.* Novissima kiadó, Budapest, 2021.
- [5.] ERDŐS Csaba: *Az alapjogok korlátozása.* In.: BÓDI Stefánia - SCHWEITZER Gábor (szerk.): *Alapjogok: Az emberi jogok alkotmányos védelme Magyarországon.* Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest, 2021.
- [6.] GÁRDOS-OROSZ Fruzsina: *Az alapjogok korlátozása.* In.: JAKAB András - BODNÁR Eszter (szerk.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia.* URL: <https://jototen.hu/szocikk/az-alapjogok-korlatozasa#block-1656> (Letöltés dátuma: 2022. január 22.)
- [7.] KELEMEN Roland: *A derogáció értelmezése a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának, valamint az Emberi Jogok Európai Egyezményének tükrében.* In.: *Közjogi Szemle,* 11. szám, Budapest, 2018.
- [8.] KISS Barnabás: *Az alapjogok korlátozása és a közérdek.* In.: *Acta Universitatis Szegediensis: acta juridica et politica.* Tanulmányok Dr. Besenyei Lajos egyetemi tanár 70. születésnapjára. 69. kötet 1-48 szám. Szeged, 2007.

⁵³ 3145/2018. (V.7.) AB határozat.

- [9.] KOLTAY András: *Az új média és a szólásszabadság. A nyilvánosság alkotmányos alapjainak újragondolása.* Wolters Kluwer Hungary Kft., Budapest, 2019.
- [10.] SORABJI, Richard: *Freedom of Speech and Expression. Its History, Its Value, Its Good Use, and Its Misuse.* Oxford University Press, New York, 2021.
- [11.] WEAVER, Russel L.: *Szólás- és vallásszabadság az Amerikai Egyesült Államokban.* Wolters Kluwer, Budapest, 2019.
- [12.] ZAKARIÁS Kinga: *Az emberi méltósághoz való jog.* In.: JAKAB András - BODNÁR Eszter (szerk.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia.* URL: <https://ijoten.hu/szocikk/az-emberi-meltosaghoz-valo-jog> (Letöltés dátuma: 2022. március 14.)

JOGFORRÁSOK

- [1.] 18/2004. (V. 25.) AB határozat.
- [2.] 1976. évi 8. tvr. az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya kihirdetéséről.
- [3.] 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről.
- [4.] 2018. évi LIII. törvény a magánélet védelméről.
- [5.] 30/1992. (V. 26.) AB határozat.
- [6.] 3145/2018. (V.7.) AB határozat.
- [7.] 36/1994. (VI. 24.) AB határozat.
- [8.] 7/2014. (III. 7.) AB határozat.
- [9.] A Magyar Köztársaság Alkotmánya.
- [10.] Case of Hannover v. Germany.
- [11.] Case of Couderc and Hachette Filipacchi Associés v. France.
- [12.] Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata.
- [13.] Emberi Jogok Európai Egyezménye.
- [14.] Európai Unió Alapjogi Chartája.
- [15.] Magyarország Alaptörvénye.
- [16.] McKee v. Cosby.
- [17.] New York Times Co. v. Sullivan.